

На сторінках свого щоденника, крізь призму висвітлення періодів російської окупації Буковини у 1914-1915 та 1916-1917 років, повернення австрійської влади тощо, Іван Бажанський описує труднощі повсякденного життя буковинців. Так, аналізуючи тогочасні події, усі переживання, емоції, ставлення буковинців до війни, автор зазначає, що активні бойові дії кардинально змінили життя людей з повсякденних клопотів до стану тривоги й страху: «...Майже щодня – навіть і вночі все: алярм! – То не життя, а мука».

Аналізуючи жахливі наслідки військових подій, автор зазначав: «...Колись прийде такий час, коли люди, читаючи історію цієї Світової війни, будуть дивуватися, що на початку двадцятого століття могла повстати така страшна міжнародна різня. Всякі можливості собі видумує чоловік на чоловіка, щоб його знищити... Людські здобутки, людська довголітня праця – все пропадає...».

Надзвичайно актуальними сьогодні для українців є слова із щоденника Івана Бажанського про психологічний вплив на життя буковинців воєнного лихоліття: «А тепер війна розбила кожну родину. По всіх кінцях світа розбрилися люди і вбиваються... Такий час, сумний, страшний час – війна!».

Микола ГЛІБІЩУК
(Чернівці)

ШПИГУНОМАНІЯ У РОКИ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ: БУКОВИНСЬКИЙ ВИМІР

Злам XIX та XX ст., а особливо період Великої війни 1914-1918 рр., це час розквіту шпигуноманії. Майже кожна з тогочасних імперій підозрювала одна одну: Велика Британія боялася, що царська Росія колонізує Індію, в імперії Романових був страх, пов'язаний із загрозою впливу німецьких династичних зв'язків на рішення Миколи II і його оточення, кайзерівська Німеччина побоювалася опинитися **Микола Глібіщук** – к.і.н., асистент кафедри *всесвітньої історії Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.*

в оточенні ворожих держав та загрози початку військового протистояння на два фронти. Таких прикладів можна наводити ще багато. Однак, що ми можемо розповісти про шпигуноманію в пограничних регіонах у роки Першої світової, коли зі зміною лінії фронту на цих територіях змінювалася військова адміністрація. Особливе зацікавлення викликає Східний фронт Першої світової, а територія Буковини у той час слугує одним з таких прикладів.

Слід сказати, що Буковина до початку світової війни 1914-1918 рр. була складовою частиною Австро-Угорщини, на якій проживали різні національні спільноти: українці, румуни, євреї, німці, поляки та інші. Упродовж Першої світової тут декілька разів змінювався політичний режим. Історики виокремлюють три періоди функціонування російської військової адміністрації на території краю у роки війни, які були різними за хронологічними межами, адже їх тривалість залежала від коливання лінії фронту. Для Центрально-Східної Європи під час Першої світової, така ситуація не була особливою, оскільки у схожих обставинах опинилися й інші землі цієї частини європейського континенту. У роки війни цей, а також інші чинники (національні стереотипи, виправдання власних військових невдач тощо) сприяли поширенню шпигуноманії на Буковині.

Звісно, що найбільшого поширення ця фобія набула стосовно єврейського населення краю. Особливо під час правління тут російської військової адміністрації. Буковинські євреї ще до приходу військ Російської імперії на Буковину тікали до інших регіонів і міст Австро-Угорщини (Прага, Відень, Будапешт). З початком воєнних баталій Першої світової, єврейське населення краю апріорі підозрювали у шпигунстві і нелояльності до російської влади, що посилювало відчуття безкарності за переслідування євреїв.

Але надумані підозри виникали й щодо інших національних спільнот – німців, поляків, румунів, українців. У місцевих архівних установах зберігаються документи, які демонструють поширеність шпигуноманії й стосовно інших національних спільнот у регіоні в той час. Скажімо, є чимало тогочасних звернень російських військових до вищого керівництва, які зберігаються у фондах органів російської військової адміністрації (Державний архів Чернівецької області) про

нібито існування на прикордонній території Королівства Румунії «школи-шпигунів», яка готує фахівців для підривної діяльності у тилу російських військ.

Однак не слід забувати, що такі ж фобії існували в австрійській адміністрації, яка поверталася після відходу російської влади. Проти представників національних спільнот, які викликали підозру у шпигунстві, нелояльності чи співпраці з росіянами, застосовувалися ті ж практики (ув'язнення, депортації, страти). Часто під такі переслідування підпадали етнічні групи, які зазнавали утисків з боку попереднього режиму (українці, румуни).

Таким чином, приклад шпигуноманії на Буковині в роки Великої війни 1914-1918 рр., з одного боку, демонструє поширеність цієї фобії в пограничних та мультикультурних регіонах, де проходила лінія фронту і неодноразово відбувалися зміни військових режимів. З іншого, вивчення таких явищ на локальних прикладах демонструє перспективу вписування історії окремих регіонів у східноєвропейських, а можливо транснаціональний контекст Першої світової війни.

Андрій ГРЕСЬКО
(Івано-Франківськ)

КОНТАКТИ АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО ТА ДМИТРА ВІТОВСЬКОГО ПІД ЧАС ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (1914–1918 РР.)

Події Першої світової війни стали кульмінацією модерного європейського націотворення. Святкування 110-ої річниці від початку Великої війни в поточному році спонукає до вивчення маловідомих епізодів з життя видатних постатей, які відіграли значну роль в житті українців в означений період. До числа таких належить дослідження взаємодії митрополита Галицького ГКЦ Андрея Шептицького

Андрій Гресько – аспірант факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.